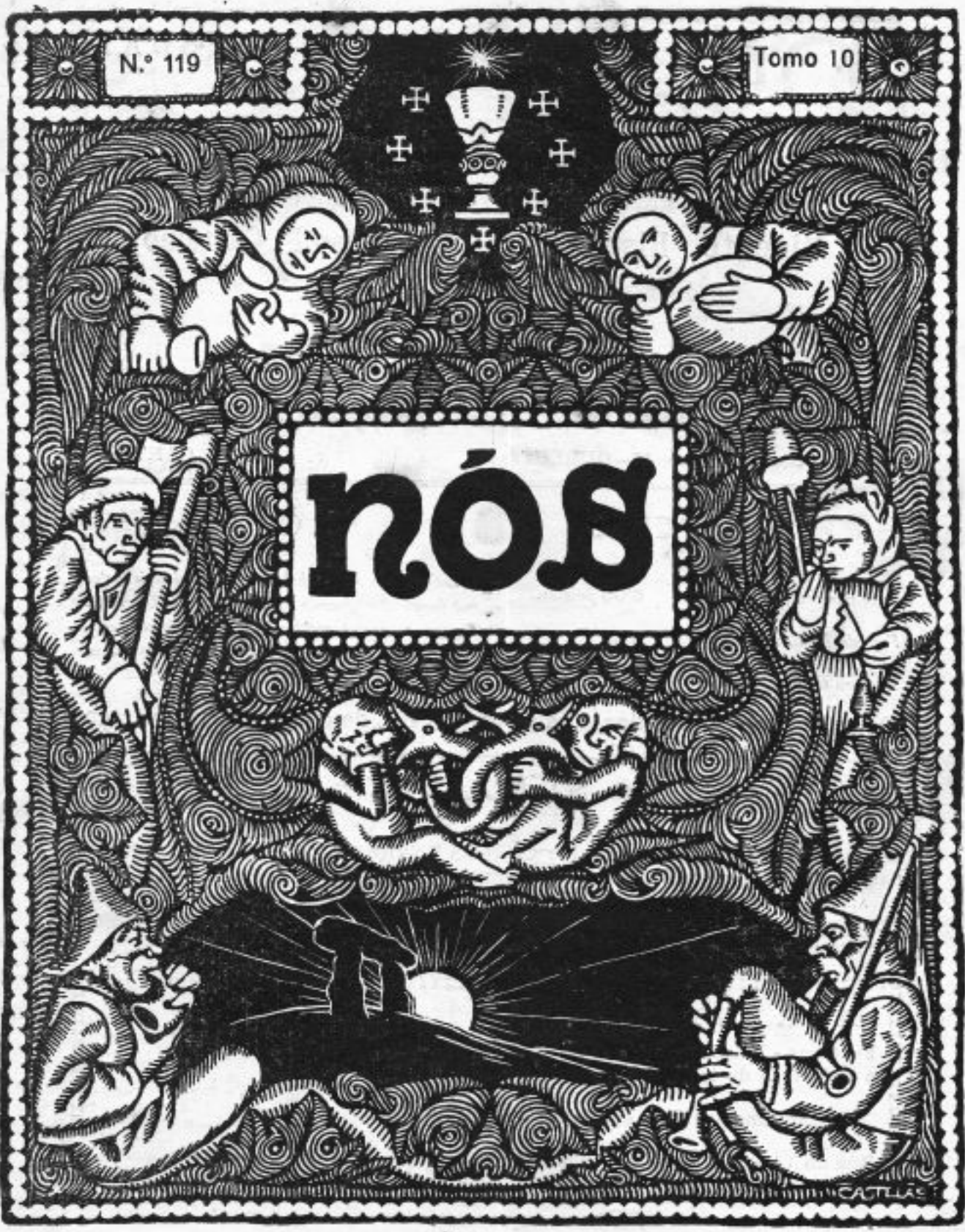

N.º 119

Tomo 10

nós

CATLAS

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso P. Castelao

Administrador
ANXEL CASAL

DIRECCIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
SANTIAGO

ABONAMENTO

NOTA

Doce números, na Península 6'00 pesetas.
Fora da Península 8'00 »
Número solto 0'70 »

Este boletín non publicará máis orixinais qu'os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidas, a non ser das que por non iren rubradas, enténdense que son da Redacción.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

NEL GIARDINO, UNA NOTTE, SEDUTA POR CURROS ENRÍQUEZ (Trad. Guido Battelli)
DAS ORIGENS DA PORSÍA LÍRICA EN PORTUGAL POR M. RODRIGUES LAPA, P. PEDRET CASADO
DA ALEMAÑA, POR VICENTE RISCO
ÍNDICE CULTURAL E ARTÍSTICO DO RENACIMENTO GALEGO, por FRANCISCO F. DEL RIEGO
ARQUIVO FILOLÓXICO I ETNOGRÁFICO DE GALIZA

IMPRIMERIA "NÓS"

Facturas - Estados - Libros - Revistas
e toda crás de traballos tipográficos

Trasmitanos os seus encárragos

Rúa do Vilar, 15

SANTIAGO

Vicente Risco

Abogado

Santo Domingo, 47-2.º

Ourense

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XV ★ Ourense 15 de Novembre de 1933 ★ Núm. 119

NEL GIARDINO, UNA NOTTE, SEDUTA

Por † MANUEL CURROS ENRÍQUEZ

(Trad. GUIDO BATTELLI).

Nel giardino, una notte, seduta
della luna nel pallido albor,
una giovine donna piangeva
desolata il perduto suo amor.

E dolente tra'l pianto diceva:
«La mia gioia ormai si perdé,
moriré senza scorgere gli occhi
del mio ben, ch'era tutto per me!»

E volava su l'ale del vento
il suo triste pietoso lamento:
«Morirò senza piu'vedectel!»

Sulla poppa d'un nero vascello
che veleggia su l'acque del mar,
emigrando per terre d'America
ecco un nomo che piange del par.

E vedendo le rondini liete
il lor volo alla terra spiegar:
«Oh, potessi, esclamava, dolente,
oh potessi con voi ritornar!»

Ma si perde su l'ale del vento
il suo triste pietoso lamento:
«Oh potessi con voi ritornar!»

Notti piene d'aromi e di luce,
che tristezza serbate d'allor
che vedeste una bimba piangente
e una nave dell'onde al fragor!

D'un amor celestiale e devoto
una tomba doveva restar
sovra il colle ove dormono i morti
e un cadavere in fondo del mar!

DAS ORIGENS DA POESIA LIRICA EN PORTUGAL POR M. RODRIGUES LAPA

Por P. PEDRET CASADO

O carísimo pobo irmán de Portugal sufríu como os pobos que constitúen o Estado Hespáñol, unha decadencia na súa significación internacional, que iniciouse a mediados do século XVI. Mais foi o primeiro dos países peninsulares que loitou por erguerse da súa postrazón e por achegarse á coetánea cultura das principais nacións europeas. Así a literatura portuguesa do século XIX cos nomes gloriosos de Herculano, Antero de Quental, Eça de Queiroz..., está máis preto que as outras peninsulares do espírito francés, que naturalmente é aínda hoxe o pobo que máis inflúe no noso modo de ser. Cicáís ao carácter viaxeiro dos portugueses ocasionado pol-a condición xeográfica do país, que foi a base da súa gloriosa historia, débese atribuír unha poderosa razón d'este consolador movemento.

Co-el por dita vaise xuntando o desaparecemento dos receíos mútuos entre Portugal e os outros pobos da península que dende fai séculos tanto dano levan feito. Galiza, que ten máis venceiros naturais con Portugal que con calquera outra das nacionalidades ibéricas, non s'eximéu deste arredamento, e s-él foi nefasto pra Hespaña e pra o doce pobo de Camoéns, coidamos que endexamáis o foi tanto como pra nós. O espírito galego, ousamos dicir, que na Hespaña sofreu unha limitación ao trasvasarse n-unha bela e rica lingua mais non por nós vivida, chegou á súa plenitude nos grandes inxenios portugueses, co cal país xúnguennos ao revés do que con Hespaña á semellanza de carácter e do idioma no que este carácter se plasmou.

Non fica detrás de nós Portugal no anxeio de ir achando a enorme montana de prexuícios que por tanto tempo ocultounos d'eles i-eles de nós. Os seus homes máis representativos teñen unha devozón agarimosa pra

Galiza, que nós agradecemos no que val, e os problemas portugueses no seu fundamento histórico son hoxe estudados por eles dende o punto de vista galego-portugués único aceptable centificamente.

O profesor Rodrigues Lapa, da Universidade da capital lusitán, é un destes portugueses que co amor ao estudo e ao seu país xuntan un grande e constante amor á Galiza. Froito d'estes amores é a súa contribución á historia da nosa literatura coa edición de varios vilancicos galegos dos séculos XVI e XVII existentes na Biblioteca Nacional de Lisboa, precedida d'unha sobria i-erudita introdución do editor, e sobre todo coa obra súa capital «Das orixens da poesía lírica em Portugal na Idade Media», cuio primeiro volume saeu do prelo no 1930 i-é unha soberba proba da esgrevia cultura, da enveixable laboriosidade, madurez de criterio e precisión de ideas do xoven profesor, como tamén unha magnífica aportación á historia da literatura galega por ter sido ésta a mesma que a de Portugal ata a segunda metade do século XIV.

Os estudos das orixens da poesía en lingua romance, pol-as moitas relacións comúns que houbo entre os pobos que formaron a etnarquía cristián durante o medioevo e, no caso da nosa península, pol-as que ademais tivemos cos árabes, que ocupaban cáseque a metade dela cando xurdían as falas neolatinas, exixen, so pena de cair na parcialidade e na superficialidade, un coñecemento serio da poesía de cada un destes pobos. Por non coñecela suficientemente non se eximiron destes defectos os beneméritos traballos na Hespaña do século XIX de Amador de los Rios, Milá y Fontanals, e de Menéndez Pelayo, tan sobresafntes, especialmente os do derradeiro, mais que, como a contri-

buzón dos estudosos extranxeiros non tiña chegado á plenitude que dende fins do século goza e por outro lado pechábanse a maior parte dentro do interese inmediato do respectivo estado, resintense aqueles estudos, aínda nos moitos xuízos hoxe comprobados, d'unha estreitez ou mellor omisión de puntos de vista que agora reconhecense ser os máis fecundos.

Portugal, afora d'outros de menos valimento como o diligente, aínda que moitas veces vexadas lixeiro Teófilo Braga, atopou un grande historiador da súa literatura lírica medioeval na Sra. Carolina Michaelis, alemán de nacemento, máis casada co crítico de arte Dr. Xaquín de Vasconcellos, e dende o casamento residente en Portugal ata a súa morte no 1926. Entre as súas obras, destácase a súa *Historia da Literatura Portuguesa ata 1580*, no monumental, e por hoxe insustituíbre «*Grundriss der Romanischen Philologie*» de Gröber, as «*Randglossen zum altportugiesischen Litteratur*», (1896-906) e sobre todo a súa edición do *Cancioneiro de Ajuda* (1904), que alcanzou n-ela un eminentísimo comentarista como ansiaríamos para os da Vaticana e de Colocci-Brancuti. A insigne señora educada no rigoroso método científico alemán, que na segunda metade do século pasado ergueu tanto como os demais estudos históricos os de filoloxía románica n-ese país, trouxo para a península un rexenerador fermento que os estudosos d'eiquí non poderán esquezencen endexamáis.

Seguindo este vieiro o Dr. Rodríguez Lapa, ao influxo das investigacións extranxeiras e sobre todo das alemáns, francesas e italiáns, que son as máis importantes, decátase axiña na súa obra, que consideramos única no seu xénero na península e que promete ser trascendental á xuzgar pol-o volume primeiro cheo de erudición e revelador d'unha singular amplitude de espírito. Erudición toda ela de primeira man e con detido e fondo coñecemento dos moitos libros que leu o autor, diligentísimo ata incorporarse as máis recentes obras peninsulares e extranxeiras tocantes á materia, e que algunhas veces chega á impedirle manter un orde claro no pranteamento dos problemas dentro de cada capítulo, que convitia fosen

divididos en seccións. Sen dúbida a natureza quixo volver pol-os foros da xuventude do douto profesor, que d'outro modo non aparecería na obra, dadas a inmensa lectura e o asinado dos seus numerosos xuízos.

E singular amplitude de espírito, pois, aínda que o xusto degaro de combater as solucións trabucadas aos moitos problemas que as orixens da poesía lírica fan xurdir e a arela de recenser, as opinións diversas oscureza naturalmente ás veces a exposición histórica e imposibilite unha síntese acabada, en troques aparece sempre craramente o sobran anxeio do autor de dicir a verdade total, servido por unha notable serenidade de espírito que lle permite ver saamente o estado actual das cuestións e ata onde chega a lóxica das rectificacións sucesivas, bela calidade que s'amostra dende o primeiro momento no libro e que se mantén deica ao final.

N-un enxundioso prólogo, modelo de claridade, caracteriza Rodríguez Lapa as varias teorías que en col das orixens da poesía lírica románica se teñen feito. Despois da dos mediolatinistas, que busca a unidade dela na comunidade da lingua e da cultura medioeval, ningunha tan atrainte como a que procura ver na cultura poética e musical dos árabes as orixens das formas trovadorescas e o concepto do amor cortés. Ela despois d'outros foi sostida n-este século, pol-o que a poesía dos trovadores en xeral se refire, principalmente pol-os alemáns Burdach e Singer, e pol-o que toca á península por D. Gián Ribera con un sutil inxenio e tenaz laboriosidade que lle deparou moita sona en Europa e lle mantén moitos seguidores. Mais ninguén puido probar deica hoxe a súa realidade histórica. Certamente sería temerario rexeitala como falsa, e así o Prof. de Lisboa, despois de lanzar contra ela a refutación máis dura, non ousa chamala errónea, e se, logo de contradecir a opinión arbitraria de Jeanroy, que excluía a participación dos galegos na formación do lirismo portugués para fundar éste no espírito dos franceses, volve a máis lóxica dos mediolatinistas que xa apuntara Xan de la Encina en 1505 e defenderan Amador de los Ríos e Menéndez Pelayo e máis tarde o pro-

tesor de Norteamérica nado en Suiza Henrique Lang tan benemérito da nosa historia literaria, é coa seguranza e amplitude que dan as moitas investigazóns feitas dende entón, sobre todo por Guillerme Meyer, Wechssler e outros estudiosos alemáns engadindo á elas moitas finísimas realizadas por él sobre o lirismo Galego-portugués, pol-os estranxeiros non ben coñecido, mais manténdose sempre independente no seu xuízo de calquera autoridade esterna.

A exposición e refutación dos argumentos da teoría arábica, así como a mostra da imperfeición da filoloxica sostida por G. Paris, que busca no latín vulgar e na poesía popular n-esta lingua común á orixen da poesía románica, e a defensa da tesis dos mediolatinistas, que abarcan os catro primeiros capítulos do libro, son como unha introdución á segunda parte que comprende os restantes capítulos (V-XI). N-estes últimos o autor, baseado no seu singular coñecemento da lirica medioeval galego-portuguesa, desenrola unhas soberbas leicións de historia da literatura do seu país e do noso apoiándose en parentísimos estudos dos xéneros poéticos, da técnica da rima e do folklore i-en sotiles observazóns do ambiente social, sobre o cal, afora dos «Foraes», deitan tanta luz ao gran Herculano e ao segurísimo Alberto Sampaio, e ven á soste que a principal orixe da versificación romance, aínda da popular, así como a dos asuntos primeiros dela atópase na poesía litúrxica.

Non é Hespaña país onde abonden os traballos de primeira man en col da historia da literatura e sobre todo da lirica medioeval, cicáis porque esta cras de poesía non tivo en Castela ata o século XIV o inxente valor da galaico-portuguesa, da cal deica entón foi serva. Tampouco por desdita é a nosa Terra

lugar onde teñan saído á luz moitos concenciosos estudos sobre a nosa historia vernácula i-en particular sobre a rica e bastante descoñecida literatura medioeval.

As investigazóns que o laborioso profesor Oviedo Arce tiña feito sobre estas materias e que en gran parte ficaron sen publicar, son das máis importantes que ata aquí se fixeron en Galiza en col desa época gloriosa da nosa poesía. Moito está aínda por facer n-ese campo do saber como en tantos outros da nosa historia.

Sometido como está o noso país dende fai séculos á un infruxo cultural en parte estrana i-en todo tiránico, cuíos raios chegan esmorecidos á él dende o impodente centro, a Universidade, (por citar só a instituzón de cultura máis outa), que debía ser galega, non foi e non é máis que un satélite da que, con un significado pra nós ben molesto, hónrase chamando «Central», ou mellor dito, xa que a «Central» como as demais fállalle o sentido de existencia corporativa, serva dos caciques que n-aquela mandan. A esterilidade é o feito d'esta servidume. Alégnos por tanto moitísimo que un profesor portugués e de tanta sabencia e laboriosidade como o Dr. Rodríguez Lapa, crente no espírito peninsular, cheo de amor á nosa Terra, do cal fai nova mostra en algunhas cálidas verbas do seu libro, que tanto aloumiña aos poucos que en meio de tan diversas e fortes opozións traballan pol-o rexurdir de Galiza e que tan agarimosamente estuda e cita na sua obra os modernos escritores galegos, nos teña dado coa sua fermosa produción unha fonte purísima e abondísima de coñecementos, base necesaria pra o que queira saber seriamente a bela e ricaz literatura do noso medioevo.

Santiago, 1933.

D A A L E M A Ñ A

VI. IDEIAS DE BERLÍN

Por VICENTE RISCO

(Proseguimento)

Eu recoñezo moitas cousas. Eu recoñezo qu'a clás obreira débelle moito ao marxismo, na orde material. Recoñezo que, disgraciadamente, é certo qu'endexamáis houberan obtido as imensas milloras que levan ganadas, senón s'houbieran ergueito en rebeldía, e que pra unírense e orgaizaren a súa rebeldía, o marxismo aportoulles unha doutrina e unha bandeira, embora esta bandeira leve a coor da vinganza e do sangue. Máis, compensan estas ventaxes a perda da fé no sobrenatural, a perda da ledicia de vivir, a perda da paz da y-alma, e máis aínda: os perigos qu'os ameazan pra o día de mañá, s'é que chega a trunfar o marxismo? Compensar o gran desengano futuro?

O materialismo marxista encomenza á ja preocupar aos alemás. Louban o esforzo filosófico de Husserl e Max Scheler porque din que se non son íles, o marxismo houbera acabado con toda a filosofía. Nos mesmos socialistas iníciase unha recuada. Semella que Marx chegou á cansar aos millores. Nos meios superiores e máis intelixentes e cultos do socialismo, disgusta já e pon medo o materialismo crecente. Quérselle dar ao socialismo un senso idealista. Pra elo, moitos padrican a volta a Lasalle. Outros, coma o profesor berlinés Max Dessoir —a Universidade de Berlín non conta máis que con dúas figuras filosóficas d'outura: Romano Guardini, da Facultade de Teología Católica, e o xudeu Max Bessoir, socialista— precuran un camiño nas investigacións metapsíquicas.

Mais isto todo indica a quebra, a descomposición do marxismo. As millores intelixencias encomenzan á se sintiren defraudadas por él, e vanse arredando paseniña e incóscientemente. Namentras, sigue vivindo nas masas aluciñadas e desespradas.

COSMOPOLITISMO

O marxismo é cosmopolita —«traballadores de todol-os países, ajuntavos»— e ten que ser cosmopolita, ao ser materialista: «ubi bene, ibi patria». O marxismo é pacifista, e ten que ser pacifista ao ser revolucionario. A guerra é un estorbo pr'a revolución mundial.

O pacifismo marxista quer acabar co a guerra antre nacións, ou antre Estados, pra sustituila co a guerra antre as clases. Vai contra da guerra exterior, porqu'o qu'il quer é a guerra civil. Non quer que haxa odios de raza, odios nacionais, etc.; quer somentes odio de clás. Programa a fraternidade universal... dos traballadores e o aniquilamento dos burgueses. Pra o odio de clás, non debe haber fronteiras. Co qual vimos parar, por outro camiño e con outro fundamento, á antiga distinción *burguesa* qu'os teólogos e juristas facían antre guerra justa e guerra injusta. Somentes qu'eiquí a guerra injusta é a guerra antre pobos, antre nacións, anti'Estados, a guerra exterior. Esta guerra é inhumana e monstruosa, é injusta, ilógica e cruel, é sanguifienta, conculcadora de todol-os dereitos, ofensora de todol-os atributos da divindade e da persoalidade humán. Contra d'ela bótanse discursos, fanse manifestaciós, júntanse congresos, escríbense libros, deséñanse carteis e filmanse fitas de cinema. E todo é pouco pra pintal-os seus horrores, as súas brutalidades as súas loucuras, as calamidades que lle fan compañía, os regos de sangue que deixa.

A guerra social, a guerra de clases, é en troques a guerra justa. Mais aínda: é a guerra santa do novo Islam. Compre padricala, propagala, suscitala, erguela. Tantos discursos, manifestaciós, congresos, libros, car-

teis e films coma se fan pra condanar a outra, ou máis, fanse pra alcender ésta. Non importa que, com'a outra, a guerra social poida ser, e seña de feito nos máis dos casos, horribele, brutal, louca, calamitosa e sanguifenta. Está canonizada pol-o marxismo, e pol-o tanto, nen é inhumana, nen mostruosa, nen injusta, nen ilógica, nen cruel, nen conculca os dereitos, nen ofende os atributos da personalidade humana.

A outra sí, porque é a guerra burguesa; esta non, porque é a guerra proletaria. A guerra búrguesa debe ser condenada; a revolución social hai qu'abrirlle paso... porque é a Revolución. No seu nome, pódese, sen remordemento, estermiñar á todo os burgueses, pódese lanzar masas inteiras de proletarios á ruína e á morte. Sempre se fará obra santa.

Agora ben: dixemos já qu'Alemaña está saturada de marxismo. Ademáis, acontez n'iste mundo que non s'oposen endejamáis, non loitan, non rifan unha co-outra dúas doutrinas, dúas tendenzas, dúas conceicións do mundo, sen que s'infruyan mutuamente, sen que cada unha colla algo da outra. Pol-o tanto, hoxe en día, non hai mismamente anti-marxista, non hai contra-revolucionario, que non teña un pouco de marxista. E n'Alemaña ten que ser máis.

Ora: o pacifismo non é tampouco un invento marxista. Na esencia, o pacifismo é d'orixe cristiáa; nos seus verdadeiros termos, foi doutrina da Eireja Católica en todo os tempos. Mais quen lle deu o ton de falso sentimentalismo humanitario, pseudo-romántico —a guerra coma incompatible cos nervos alporizados d'unha solteira erudita e histórica— e cosmopolita, foi a pseudo-filosofía do século XVIII, e os curazós sensíbeles comovidos pol-o bucolismo idílico de J. J. Rousseau. O socialismo ingénuo herdouno d'alí, e o socialismo *centífeco* de Marx, por frío, antiromántico e sen escrúpulo que seña, non se sinteu con forzas pra desbotalo, porque s'o facía, espúñase ao risco de non semellar unha doutrina humanitaria. É ben que nono fose, mais tiña que parecelo.

De maneira qu'ademáis dos marxistas, hai outros moitos pacifistas, n'Alemaña e

fora d'ela. E o que nonó é, cala, sobre todo s'está soilo, porque somentes en masa —com' os nazionalsocialistas ou os nacionalistas— s'estreven os homes d'agora á manifestaren afeizós guerreiras; s'o fai un só, apóupano. E, despóis da barbaridá de 1914-1918, espícase. Os pacifistas, de todo os geitos, son moitos máis qu'os bélicos. Facer, non fan nada positivo á prol da paz; non fan máis que falaren contra da guerra, anque probablemente vai acontecer que, s'os chaman, volvan á ela; mais pol-o istante, coma movemento espiritual, se non pode negar a forza do pacifismo. É unha atmósfera intelectual e sentimental, un estado d'esprito esteño e potente.

Pois ben, aínda antr'os antimarxistas, aínda antr'os contra-revolucionarios, cando se pensa, se fala ou s'obra en contra da guerra, semella que non se trata máis que da guerra de naciós ou d'Estados; semella que ninguén pensa na revolución e nas súas vítimas. Todas as prédicas, todo os plans, todo os proieutos, van contra da outra guerra, aínda cando quen pradica, planea ou proieuta seña un contrarrevolucionario. Veleiqui o que me chama á min a atención. El é qu'aceitan a revolución coma cousa justa? Ou é que a consideran inevitábele, e danse por vencidos? Ou que comprenden que a campaña pacifista, endereitada contra a revolución, non había achar agarimo no pobo nen nos polítecós? Ou que non s'estreven a arriscaren a impopularidade d'unha campaña contra da violencia revolucionaria? Eu non sei. Veleiqui o feito.

Ben: o pacifismo non é todo o cosmopolitismo, máis é o seu argumento Aquiles. Non queremos guerra? Pois fora fronteiras, desaparezan Estados e naciós, e formemos a grande fraternidade de todo os homes.

Cando trunfemos no mundo inteiro —decíame un comunista— faremos desaparecer todo os odios antr'os homes; unirémonos todos pra facermol-a única guerra: a guerra do home contra da Natureza.

—Isto sí qu'è grave —respondín eu— no afán de Vdes. por botaren abaixo todo os deuses, non respetan nen tan xiquera ao Gran Fetiche!

E lembreime novamente de Roberte Hugo

Benson, e da súa profecía da adoración do home pol-o home.

Ciar'está qu'a gente intelixente e culta gárdase moito d'espresarse en termos de atal radicalismo cosmopolita. Mail-o espírito interior que fai preferir esas fórmulas aos ineducados, non deixa de vivir en moita parte da intelixibilidade germánica da post-guerra, principalmente na de sangue israelita, anque s'espresa d'un xeito moi diferente. D'un xeito semellante ao de Romain Rolland representante o máis adubado e enlavadado de esa qu'eu chamei já n-iste libro, ideología de Hotel Metropol. Moito menos pulido aparecen Mr. Wells, á quen eu chamo o Vicetto da Historia Universal. Romain Rolland envolve refritos do século XVIII en elegancias de gran hotel un pouco anticuadas; Rolland aínda anda por ahí retratado co colar da camisa dereito e almidonado ata as orellas. En Wells, á pesares de ser inglés e de que houbera querido ser o barbeiro de Marx, non hai elegancia de ningunha caste; cheira todo il á sudor de sala de mtin.

O argumento Aquiles do cosmopolitismo é o da paz universal e perpétua; mais ter, ten outros: ten o da solidariedade económica mundial, que ata' e com'está o mundo, máis ben semella a solidariedade na ruína.

Mundial! Lémbrome d'un comerciante d'Ourense que se botaba d'erudito porque sabía francés, e que s'enchía o bico co esta verba, tan doada pra unha marca de calcetis, e tan abusada en toda caste d'anuncios comerciais.

Aínda hai o da solidariedade da ciencia, e outros moitos, qu'unque foran valedeiros, non habían servir pr'estabreceren o suposto preciso da necesidade, posibilidade e comencia d'unha unicidade de cultura á regir o mundo. Eu já teño tratado iste punto n-outro libro, e nono vou repetir eiquí.

A mín, total-as creacións de valor internacional do noso tempo: Sociedade das Nacións, Oficina Internacional de Traballo, Instituto de Cooperación Intelectual, etc., etc. parécenme novas manifestacións da megalomanía, do delirio de grandezas do home occidental moderno, chegado a un punto adiantadísimo de senilidade e de decadencia.

O cosmopolitismo, o internacionalismo, o mundialismo, o universalismo, velei qui outro aspecto do soño babélico, da bárbara soberbia de Nemrod, constantemente resucitada en procura do dominio imperial sobr'o planeta. motor e carantofía a un tempo da cobiza do home occidental d'impôr o seu rubro, queiran non queiran, a todol-os pobos do mundo, disfraz do imperialismo euramericano, que desexa que toda a terra seña colonia súa, soño delirante do capitalismo, qu'o comunismo marxista herdou e acalenta, Torre de Babel intelectual, — que non espiritual— política, administrativa e burocrática, pra encher a das máquinas, do standard, do comercio e do creto, esquema maginado pol-a vountade de potencia, pol a soberbia sen freno ergueita de novo contra Deus, pra ser de novo vergoñentamente confundida.

Berlín é berce doado pr'arrolar istes soños. Sorte de capital do Oriente d'Europa —na Friedrichstrasse encomenza o Oriente— vila congestiva e tentacular feita en poucos anos, c'un ritmo americano no crecemento, embebida aínda do imperialismo dos Hohenzollern, c'unha intelixibilidade, na súa mor parte, semita, c'un millón de comunistas, ten elementos de domianza d'abando pra qu'os alemás, vendo chegar, eiquí rusos e chinos, hispano americanos e balcánicos, ingleses, indos, árabes, japoneses, turcos, franceses, yankis, portugueses, boers, etc. etc., se sintan capaces de ser donos do mundo e d'orgaizaren o Estado Mundial ao seu xeito e en proveito propio. N-isto, cada pobo arela ser il que dea o tón; o mundialismo é unha nova ocasión de rivalidade. A mestizaxe das culturas, destrutor, esterilizador da persoalidade individual e colectiva, non pode darse máis qu'en pobos inferiores ou en pobos decadentes —recalidos na inferioridade—; pol-o d'agora, o mundialismo resólvese na invasión de todol-os pobos da terra pol-o industrialismo euramericano. Os pobos occidentais queren facer á todol-os demáis participantes da súa disgracia, e o mundialismo úneco que realmente existe é ise imperialismo que vai matando total-as culturas autóctonas e standardizando a tristura gris, uniforme, mecanizada, artificial e noxenta, do mundo da grande industria.

SEXUALFRAGE

A abundosa literatura en col do problema dos sexos non é máis qu'outra das formas da ofensiva que a sociedade occidental emprende en contra de si mesma, tratando de desfaguer ela mesma os fundamentos en que repousa, n-un delirio d'auto destrución. Na m'ocupeí d'iste asunto n-iste mesmo escrito.

As máis das veces, libros centífecos de gran estilo, folletos de propaganda, revistas ilustradas ou non, nos que se fala dos sexos, do amor, do casamento, d'un novo concepto da familia, a base, máis ou menos disfrazadamente, de liberdade d'amar, de matrimonio de camaradaxe, de desprecio á virgindade, d'anticoncepcionismo, non son máis qu'unha verdadeira pornografía que vive da esplotación económica da libido, da luxuria cerebral de vellos estragados e rapaciños cobardes que co ises escritos isoladamente se consolan e gobernan. Pornografía que fornece ricos ingresos a autores e a editores, coma que non hai máis seguro negocio na librería.

Proxenetismo centífeco-literario exercido, mais que co-a complicidade, co-a intervención da Universidade e do Protomedicato. Hai médicos qu'exercen esta industria, non somentes na súa forma literaria, senón tamén no exercicio profesional: hai doncelas que s'entregan ao varón por prescripción facultativa. A cencia chegou xá a exercer iste mester qu'imortalizou á Trotaconventos e máis á Celestina. En Berlín, hoxe, Trotaconventos e Celestina campan co-a borla doutoral.

Sinxelamente: o fomento centífeco do vicio, a base de bioloxía e de psiquiatría freudiana e d-endocrinismo e demais chafalladas. Que non é outra cousa mais que vicio, iso do amor libre, ao que tenden estas propagandas, máis ou menos directamente. Non hai, non pode haber *amor* libre; o que chaman amor libre non é mais que *vicio* libre. O amor, por natureza, é servidume; ond'hai liberdade non hai amor. O amor non se pode reducir a un asunto de sexos. A virgindade, o casamento, a fidelidade, os fillos, son cousas que requiren alma, que requiren sentimento, que requiren virtude, que custan es-

forzo e sacrificio. Istes probes d'esprito, istes cobardes, istes egoistas que compoñen o mundo moderno, non teñen folgos nen arnares pra ningún esforzo, pra ningún sacrificio. Pésalles a moral porque non teñen coraxe pra ela, porque son menos homes qu'os d'enantes; o que queren é aforrar traballos e darlle gusto ao coípiño. E non fallan doutores sen vergónza nen literatos cínicos pra xustificaren a súa larchaneiría. Veleíquí o segredo do problema sexual.

JUGENDBEWEGUNG

Os alemás d'agora andan moi preocupados tamén co-iste choyo da mocidade e máis das geracións. D'eíquí colléu a cousa, crar'está, D. José Ortega Gasset, qu'eíquí depredou tod'o que sabe. Coma Jiménez Asúa e Marañón foi eíquí onde s'impuxeron no xeito d'esprotal-o negocio do problema sexual.

Ben. Ser, é cousa ben rara: nas épocas mozas, criadoras, anovadoras, con pulo, con nervo, con ledicia ascensional, da historia, quen tiña importancia eran os vellos: a tradición, a esperencia, a madureza; na nosa época decrepita e senil, en troques, quen ten importancia son os mozos. Él son os mozos d'agora diferentes dos d'outros tempos? Él son xiquera os mozos d'agora diferentes dos vellos d'agora? Eu non sei ben. Poidera ser qu'os mozos d'agora foran menos mozos qu'os d'outros tempos. Por mais que n-Alemaña, os mozos semellan máis mozos que n-outros lados. Será, se cadra, por seren máis colorados e teren máis cara de risa. Poidera ser qu'os mozos d'agora foran máis semellantes aos vellos d'agora do que uns e outros coidan. Eu non sei ben. O que sei é qu'eíquí, pol-a disposición asociativa, sistemática e ata militar da raza, orgaizanse com'en ningures movementos de mocidade. De máis, se cadra, e diferentes de máis. O que sei é que a ideología, en xeral, dos mozos, non semella ser a que do século pasado herdaron os autores da Constitución de Weimar. Esta constitución pasa por ser moi progresiva por vir pretender realizar algúns soños d'aquil tempo lonxano en que se criá no progreso.

Na Hespaña eisiste o concepto, propagado

pol-os xornais d'esquerda, de qu'a mocidade ten que ser necesariamente *avanzada* e revolucionaria. Quen ise conceito tivera, habíase atopar eiquí c'unha miga de pasmo. Non é que non haxa rapaces comunistas, coma lle gustan aos nosos escritores esquerdistas; hainos, crar'está, e moitismos, mais en ser comunistas non se difrencia dos moitismos vellos comunistas que hai, algúns c'unha chea d'anos que non hai quen leve a conta. Tampouco o comunismo foi inventado por ningún rapaz, senón por homes que viviron e morreron no século pasado. E ademais, os comunistas non son os máis dos mozos; precisamentes, os máis caracterizadamente mozos, os máis opostos ao pensar das geracións anteriores, teñen un xeito de pensar que na Hespaña chamarían reaccionario.

En xeral, hai unha mocidade desencantada, práctica, realista, decidida, asisada, afirmativa. Calidades algunhas d'elas pouco simpáticas, das que non ten as culpas. As culpas son dos seus mestres e devanceiros, a quen os mozos viron fracasar, e agora non queren já ser engayolados e iludidos co-as pantesisas do século XIX. Estou por asegurar que nen tan xiquera os mozos comunistas cren já nas teorías de Carlos Marx; empregan o marxismo com'unh'arma de combate contra da sociedade que queren asaltar, sen prestárenlle por adentro asentimento; se co marxismo chegaran ao trunfo, guindarian co-il aixiña ond'os trastos vellos. Hai já na Rusia unha mocidade d'iste xeito, que non crê en Marx nen en Lenin nen en ningunha d'esas cousas; mais qu'as utiliza pra vivir e pra medrar no mundo soviético. Máis a maor parte da mocidade alemana, increente n'esas quimeras do socialismo, da igualdade, da democracia, etc. propias do século XIX, propias dos vellos, cando se trata d'afirmar, prefere afirmar os valores tradicionais: a Patria, a Raza, o Imperio, o deber militar, aínda Deus. Eu non digo que seña afeito ideológicamente contrarrevolucionario, que leve un programa contrarrevolucionario —embora d'ela teña saído já un programa con moitas partes esenciais contrarrevolucionarias, coma é o do nacionalsocialismo— digo que ten unha disposición espir-

tual contrarrevolucionaria. Nos mesmos *Wandervögel*, e n'outras moitas orgaizaciós, vive já, incoscientemente cecais, a contrarrevolución.

Hai en moitas partes, n'Alemaña incluso, apesar do qu'eiquí se fala dos mozos, unha estrana incapacidade pra comprender aos d'agora. Iles mesmos láyanse d'isto, e íles mesmos no son capaces de se difireren; s'o fixeran, cecais já non foran mozos. Cando van dicir o que queren, pérdense en vaguezaes. Somentes se saca en limpo qu'os enganaron. E isto si qu'è certo. Non tendes mais que ver com'en Francia e mais na Hespaña os sigue enganando toda sorte de pedagogos.

Todos queren amosstrar qu'a mocidade está coiles, porque ás veces os mozos falan coa lingoage d'íles, porqu'aínda non chegou a criar a propia. Falan outros de deportismo e d'outra chea de parvadas, com'a velocidade e demais tópicos futuristas d'*avant-guerre*, querendo co elo inútilmente caracterizar a mocidade actual. Non. A mocidade está de volta d'esas cousas todas, da literatura, da filosofía, do deportismo, do futurismo, da políteca que lle deprenderon os dómínes. A mocidade d'agora éo todo, mais éo d'outro xeito que non sospeitan os seus formadores, non sei aínda se pra ben se pra mal. O que sei é que nonos han atormentar istes cachivaches d'ogano que nos están incordiando a nós, os de pouco antes e de despois da guerra. Por iso lles teño enveja. Quen me dera coma íles, con todo o qu'eu sei, e o pasado pasado!

NACIONALISMO

Todo alemán é nacionalista, agás os judeus; mais os judeus, son alemáns? O qual equival a dicir: todo alemán é alemán. Será o que sexa e terá as ideas que teña, sempre será alemán. O nacionalismo poderá estar acochado debaixo d'ideoloxías, doutrinas e programas; mais chegamos a unha cuestión práctica, e d'un xeito ou d'outro, o nacionalismo aparec. Perguntaille pol as débedas da guerra a un casco d'aceiro, a un comunista, a un nacionalsocialista: todos vos responderán igual: non pagar. Perguntaille a un cen-

trista, a un socialdemócrata, a un populista: diranvos que habrá que pagar, mais que non é justo.

Partidismo, revolución, o que se queira; por adentro: *Deutschland über alles!*

Antre nós, en Galiza, mírase mal o nacionalismo alemán, pór ser imperialista e centralista. Mais compre consideralo caso, pra que se vexa ben que o nacionalismo alemán non pode inspirar nen justificar un nacionalismo hespañol do mesmo xeito. Na Hespaña hai catro nacións, étnica e lingüísticamente diferentes: unha céltiga, outra vasca e dúas ibéricas, anque falando linguas distintas; na Francia acontex o mesmo: hai unha nación céltiga, outra vasca, outra provenzal, outra alemáa, etc. Na Alemaña non acontex semellante cousa: Alemaña inteira, con Austria e con diversas minorías nacionás nas terras veciñas, costitue unha soila nación con unidade étnica e lingüística. Os alemás teñen, pol-o tanto, dereito a confundiren a nación co Estado, porque é co Estado alemán; os hespañoles non teñen dereito a confundiren a nación co Estado castelán, nen os franceses a confundiren a nación co Estado francés. O caso é outro inteiramente, e non pode servir de regra pra os nosos países, mais que d'un xeito inteiramente diferente, ou seña reivindicando un Estado pra cada unha das nacións hespañolas e francesas. Somentes d'iste xeito habería unha coincidencia real da nación co Estado; d'outro xeito nona habrá endejamáis.

MILITARISMO

Todo alemán é militar, aínda que seña pacifista. Non é militar por deber, por educación nen por hábito, senón por nacemento. Instintivamente, camiñan con paso militar, e dende logo, cando se juntan uns cantos acompañan o paso e van marcando igual qu'os soldados. Teño ollado algunhas manifestacións comunistas: de cote a formación era tan escorreita e o paso tan rítmico e marcial com'o dos antigos granadeiros da Garda. Tan igual e perfecto coma se levaran a banda tocando, diante, anque nona levaran. Porqu'ademais, o desfiar atrás d'unha banda é un dos meirandes engados qu'a vida ten pra

os alemás. Tan militares son, que non já o Reich, senón cada partido político ten o seu exército: Cascos d'Acceiro. Nazionalsocialistas, Exército roxo. Cada partido ten seu uniforme. Moito se ten falado do militarismo dos alemás; eu coído que aínda son mais militares que militaristas.

Contra d'isto todo hai oposición, levada especialmente pol os intelectuás da raza judía. Hai en certos centros un snobismo pacifista e antinacionalista, máis ou menos temperado. Hai o tipo inelegante e vulgarote de Remarque, máis tamén hai o tipo refinado e distinto do lindo conde Coudenhove-Kalergi, profeta da Paneuropa, no que a ideología d'Hotel Metropol chega a se vestir d'unha forma case aceptábele. Mais aínda moitos d'istes escritores con pretensións de mundialidade, danse com'alemás puros, coma verdadeiros representantes do espírito germánico. Ou sexa, un rabo aínda do nacionalismo indeclinábele dos alemás.

Os quales con todo, han seguir marcando o paso.

NAZIONALSOCIALISMO

Eu resumiría o nazionalsocialismo en tres verbas: «mocidade —clas meia— contrarrevolución.»

A reacción vital da nación alemana, emponzoñada pol-o formento marxista, comesta pol-os judeus, esmagada pol-o capitalismo internacional e pol-os vencedores de Versalles e que se quer ceibar pol-a unión e o sacrificio na idea da Patria encarnada no Estado.

N-un programa de reivindicacións económicas que se fan nacionás, asume o sentimento inmorrente da gran raza germánica, o idealismo do Estado, que ven da filosofía clásica postkantiana, o imperialismo que ven dende Calromaguo deica Guillerme II.

Ten a forma ofensiva, algo plebeya, do fascismo, do futurismo, de certos movementos de mocidade; ten un orgulloso dispregio pol-os credos socialrevolucionarios qu'antre nós gozan de tanto respecto; ten certo seguro afinamento en esecias tradicións; ten o valor de negalo porvir ao comunismo.

E coisto ten já d'abondo pra vir amostrear,

medrando de día en día, en número, en forza e en audacia, que o porvir do mundo non está no que agardan uns e temen outros dos dous bandos en que semella dividido o mundo moderno.

É aínda unha proba de qu'a mocidade non é, com'enantes dicíamos, necesariamente revolucionaria ao xeito que a quixeran os avanzados hespañoles. Esta mocidade prepáralle grandes solpresas ás esquerdas, principalmente ás peninsulares, que a julgan por Remarque e por Doebelin, porque son os qu'a íles lles simpatizan, e coma quixeran que foran todos. Mais já se vai vendo qu'o non son.

Eiquí mesmo, a carraxe contra do nacio-

nalsocialismo é feroz. Moitos limitanse á censuraren as súas formas epilépticas, sen teren en conta a lei dos opostos, que require que á unha epilepsia teña que responder outra epilepsia, á unha barbarie outra barbarie. O nazionalsocialismo é tan fillo do noso tempo com'o comunismo slavizado, e ten qu'adoutal-as formas do tempo en que vive. O nazionalsocialismo é alemán, ademais, e os alemás tenden á eisageración, ao escesevo, á violencia, nativamente.

Con todo, ten d'abondo pra ser bó, con ser a úneca forza que na Europa de hoxe se pode opór con eficacia ao marxismo.

(Continuaráse)

INDICE CULTURAL E ARTISTICO DO RENACIMENTO GALEGO

Por FRANCISCO F. DEL RIEGO

(Remate)

A MÚSICA

No século XIX xa, Pondal, Curros e Rosalía cantaran en música lediceira. As verbas voaron baixo da luz milagreira do ceo galego. Foi unha leición de armoñía e de vontade. A nosa lingua encheuse de vida. O ar de resoancias. As almas adequiriron simpatías resoadoras. Uns cantos músicos puxeron en música os versos dos poetas. O que se chamaba música culta estaba representada por Chané, por Montes, por Veiga, por Baldomir. Mais ista música era un arrecendo da música teatral da época. Nos nosos tempos, temos catro nomes soados, que enchen dun novo ar e dun contido novo o lirismo da nosa música. Co *Padre Luis Alvarez* con *Iglesias Vilarelle* con *Blanco Porto*, mañífico director da Sinfónica pontevedresa, e con *Bal y Gay*, autor dun delicadísimo poema sinfónico sobre poemas de Manuel Antonio; os seus roteiros poden ser un futuro belido i-ergueito.

A PROSA

Iste xénero literario é estudado en todol-os seus matices e dimensións con agarimo e craridade fondas, por ilustres mestres que poñen á gran outura e asumen compridamente a súa representación: O ensaio filosófico, político, literario e centífico. A novela, o conto, o teatro, son denominadores que adquiren relevancia no presente decorrer cultural.

Vicente Risco é un home multitudinario que o atopamos en todo os camiños da nosa cultura. Eu quero soio destacar aquí a súa novela «O Porco de pé», que é unha cousa dabondo extrana na literatura actual. Dila zuga un humorismo racial, paisano que moitas veces non está nas cousas que trata, que soio existe entre o autor e o lector. Ollar sinón aquel xeito de cansalo con ringleiras enormes de nomes inintelixibels e que lle fai rematar ríndose. Risco é tamén, sobre todo, ademais de teorizador do nacionalismo galego, un folklorista insíñe con marcada base científica.

Otero Pedrayo é o creador da nosa moderna prosa. Guinda pol-a borda da súa nao senlleira os derradeiros lastres de plebeísmo que impedían dignificarse ao noso idioma. Otero Pedrayo logrou a maior parte das parcelas da nosa cultura, destacándose en todas. Fixo novela, e creou conto i-ensaio, chegando á prenitade n-istes dous derradeiros, e todos saben que é hoxe un dos primeiros xeógrafos da Península, que sinte con paixón cada palmo de terra que estuda. Otero Pedrayo, finalmente, pódese decir que está encara do con todas as roitas máis novas da cultura actual.

Castelao, como prosista, aparécesenos con un fino humorismo de fonda raigaña galega, como o que da vida ás súas xenias caricaturas, na orixinalísima i-extrana historia macabra «Un ollo de vidro». E como un gran crítico de arte nas impresións dun viaxe de estudo por Europa, publicados co título «Do meu diario» en varios números da revista «Nós».

Xohán Vicente Viqueira, gran espírito galego i-europeo, estudou en Universidás alemás e francesas i adicou toda a súa vida ás ciencias filosóficas nas que sobresaíu dun xeito inusitado. A súa concencia formada entre as congostras da Terra e perfilada coas novas correntes da Europa que il tiña percorrido, era a concencia dun home preocupado por dar un valor de cultura universal ao movemento nacionalista galego. No libro «Ensayos e poesías» publicado por un fao de amigos despois da súa morte, xúntanse conferencias e artigos encol de custios pedagóxicas e artísticas, fragmentos e bosqueños de traballos, que responden aos seus anceios de liberacións ás súas grandes dotes científicas e culturás.

Rafael Dieste en «Os Arquivos do Trasnó» exhibe unha colección de contos orixinás, que pol-a súa intensidade, pol-a súa emoción humana e pol-a súa finura estética poden figurar á beira de calquer antoloxía. E na «Fiesta Valdeira» comedia en tres lances, destácase, sobre todo, o primor de lengaxe e a finura de expresión como remate d-unha cálida sensación do ambiente en que se desenrolan as esceas e o vigor psicolóxico dos persoaxes. É unha sensación vivaz do real, animada e robustecida pol-o arte. Dieste co ista obra creou, sin ser deica agora continuado, a verdadeira e única obra de teatro en Galicia.

Euxenio Montes en «Estética da Muíñeira». *Correa Calderón* na súa novela «Concepción singela do ceo» e *Armando Cotarelo* e *Quintanilla* en varias novelas e obras de teatro, contribúen tamén ao engrandecimento das nosas letras.

Alvaro de las Casas e *Filgueira Valverde*, considerados por mín dun xeito nididamente subxetivo, como os mellores prosistas contemporáneos galegos, cultivan tamén todos os eidos culturás. Eu tan soio citaréi como obras acabadas de entrambos: o «Panchito de Rabade» e «Os nenos», respectivamente.

Na prosa científica: *Florentino L. Cuevillas*, considerado como o pai dos estudos prehistóricos galegos, *Sebastián González*, *Xesús Carro* e *Bouza Brey* ensaístas de prehistoria e arqueoloxía.

Na química e na historia natural: *Parga Pondal* e *Luis Iglesias*. E despois os redatores e colaboradores do Boletín eclesiástico «Logos», editado no mosteiro de Poio, e no que se estudan diversos e varios temas de carácter científico.

Derradeiramente, díreivos que iste movemento de reivindicación cultural e de re-

construción galega atopa coma colofón tres feitos outamente suxerente e de relevancia suma pra nosa laboura. O pulo xermolador de vizoso rexurdimento do Seminario de Estudos Galegos. A fundación dos agrupamentos «Utreya», debida ao seu maor Alvaro de las Casas, e o rexo balbordo dos universitarios composteláns que teiman abrir total-as fiestras da nosa vella Escola cara todol-os roteiros do mundo. As posibilidades futuras da nosa terra están aseguradas n-istes tres feitos, que con matíz eminentemente cultural tratan de conservar e acentuar as peculiaridás de Galicia, pra colaborar, coma todol-os pobos, na creación e mantimento dunha cultura universal.

Guillermo Haas, ten dito que «por doquer a Historia europea nos revela un- ha grande creación de cultura que comprende á todol-os seus membros.» Antre ises membros queremos e temos o dereito de estar nós. Veleiquí os nosos anceios de liberación xustificadós nas nosas arelas de futuro.

Aló en Sant-Iago, superador do arte románico. En Sant-Iago que se ri do sol, da lúa e da iauga.

En Sant-Iago, que xurde da terra e na terra zuga forza mística pra se erguer aos ceos. Albre vivente de lembranzas e xeneracións, aparece de novo o camiño de luces da nosa cultura, que como noutrora o ten de trocar na estrela polipétala en que ha de converxer pol-a lumieira das suas cen estradas todo o máis escolleito da cultura occidental. É a verdadeira lingua da nosa esfera que saí do infindo e vai cara ao infindo, mollada de misterio, tremente frente á pubertade ou frente á morte. É a nova xeneración que sabe escoitala con certidume e con consciencia, que se sinte en camiño, no seu propio camiño, ao mesmo tempo que ara en todol-os mares e fadiga en total-as estradas.

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

LEENDAS E SUPERSTICIÓS D-ARNOYA

Con motivo d'un estudo humorístico que estou facendo en col de «Don Juan», botteime por estos lugares e aldeas de Arnoya á recoller lëndas e contos que tivesen relación co Convidado de Pedra. Aproveitei as que me fixeron falta, e aquí vounas á dar todas, por si fosen de algún intrés pra alguen.

A primeira contouma Dolores Alonso, e di así: «Pasoulle no Val do Coñedo. Hablalle alí un mozo moi garrido, qu'unha noite convidoulle á cear á catro amigos, e puxéronse de comer e beber como abades; mais ás doce da noite acabóuselles o viño, i-entón dixo un d'iles: —Aver quen é o valente que vay á buscar viño á bodega. Como estaba un pouco lexos da casa, e pra ir á ela había que pasar pol-o camposanto, ninguén se atreveu, pero o que pagaba a cea levantouse e dixo: —Vou eu e convidarei aos que

haxa no camposanto. Así o fixo, e cando chegou frente á igrexa, viu un bulto branco que se movía, e dirixíndose á il díxolle: —Si queres cear vente conmigo. O bulto non lle respondeu e il siguiu o seu camiño, mais cañdo quixo meter a chave na porta, volveu a cabeza e viu o pantasma detrás de sí. Abriu e metéronse dentro os dous. Entón o mozo foi á unha cuba de viño, sacou unha xerra e díxolle á estantiga: —Queres beber? I-a estantiga colleu a xerra e dun trago vaciouna. Sacou outra e preguntoulle: —Queres máis? I-a estantiga fixo o mesmo, e así que bebeu tres ou catro xerras, o mozo díxolle: —Vai beber ao inferno, pantasma do demo. E colleu o camiño da casa coa estantiga detrás. Ao chegar á porta do camposanto o pantasma parouno e díxolle: —Non convides de noite á ninguén porque che pode custar caro. Á ti non che pasa nada ago-

ra mesmo, porque eu son teu pai. Mais o caso foi qu' rapaz meteuse na cama pra non levantarse máis. Morreu de medo.

Camila Alvarez, do Val de San Vicente, contoume outra semellante á ista. E sigue: —Éralle un home que sempre que iba á igrexa e atopaba un oso no adro, dáballe unha patada. Un día viu unha calveira e levantou o pe, diulle co il e saiu rodando a calveira; entón ista revirouse cara pr-o home i-este moi valente dixolle: —Inda te reviras? Mais á noite, cando estaba ceando apresetóuselle a calveira derriba da mesa i o home díxolle: —Si queres cear ahí tes prato. —Quen ven cear conmigo ao cementerio eres tí —dixolle a pantasma, e arramplou co il.

Si o *eixe* da lenda de «Don Juan» «é o convite á unha cea á un morto, ou a contrafigura que o representa» según di Saíd Armesto, istas lendas non poden ser máis «donjuanescas», pro iste non é lugar de falar d'isto e limitareime á dar as lendas sin quitar nin poñer unha palabra á como as oía, anque teñan defeutos de redacción.

* * *

Outra lenda oída á citada Dolores Alonso, e que ten certa relación co'a do enterro de «Don Juan» é a seguinte: Unha vez ibanlle pra igrexa un mozo e unha moza con todo o acompañamento á se casar, e ao chegar á metade do camiño atopáronse cun xoven que había sido noivo d'ela, e que estivera en amores con moitas rapazas do pueblo. O mozo, que os miraba, dirixíndose á que se iba á casar, dixo: Ela é boa moza pero... Ao oír isto o noivo, comprendendo que aquilo «pero» tiña moito rabo, deu media volta e foise pra casa, deixando prantada á moza e á todo o acompañamento. A próbe da rapaza morreu de vergonza e disgusto, e como vostede sabe n-outros tempos enterraban dentro da igrexa, alí a levaron e deixárona no medio d'ela dentro da caixa, pra facerlle os funerais ao día seguinte.

O mozo causante d'aquela desgracia remordéndolle a conciencia pol-o que había feito, foise á confesar e o cura púxolle de penitencia que acompañase na igrexa toda a noite á morta. Alá se foi e cando aínda

non tivera tempo de sentarse a difunta levantouse e díxolle:

Pol-a tua lingua malvada
non estou agora ben casada.

Non acabara de decir isto, cando no altar maor apareceu un cura decindo misa cón dúas monxas ao lado: —Mira —dixolle a difunta — aquel crego e aquelas dúas monxas, eran os fillos que eu había de tér. A misa de difuntos que dí o crego é pol-a tua alma, pois antes de dous días veraste coma mín. E aos dous días morreu.

* * *

Don Juan Reibelo, perito agrícola, descríbeme a Procesión das Xans da seguinte maneira: —Ista, ao contrario da Santa Compañía, está formada pol-as fantasmas de individuos vivos, que van en dúas filas e levan un ataúd. Canto máis perto vaía cada un dos que a forman do dito ataúd, máis pronto morre, podendo tardar os que van máis lexos, tres ou catro anos. O que a atopa vea, pero non-a sinte, i-o encontro casi sempre é nos cruces dos camiños donde hai costume de parar cos difuntos, pra que os cregos lle canten responsos. Si o que a tropeza é amigo dos que van na procesión, iste non fai máis que levalo pol-o ár á outra parte, que eiquí sole ser ó coto de Novelle, pero si é enemigo, danlle unha gran tunda e arrástrano por entras silveiras.

Son poucas as persoas que van á procesión das Xans. Necesítanse pra elo unha das dúas condicións seguintes: co padriño do que a ve rezase mal o credo cando o bautizaron ou que o cura trocase os Santos Oleos confundindo os da extrema unción cos do bautismo. Isto pode evitarse bautizándose de novo.

* * *

A muller que me contou a leenda do convite tamén lle oín a seguinte, que a daba coma todo que me decía, coma rigurosamente historeca. N-un pueblo ben preto de aquí sentíanselle tocar as campanas todas as noites sin que a xente soupese quen tocaba, pois

subían a torre e non atopaban a ninguén. Un home do lugar, disposto á saber quen era o que tocaba, metéuse unha noite na igrexa. Cando levaba unha hora alí, viu que se abría unha sepultura, saía d'ela un esquilete e íase a sacristía. O pouco tempo saíu revestido coma pra decir misa, vaise a torre e comenza a tocar as campanas. Feito isto baixa i o entrar na igrexa comenza a decir: Cheira a vivo a vivo cheira. Eponse a rexistrar todol-os rincós e confesionareos, hastra que non atopando a ninguén diríxese o púlpito e da co home alí escondido. Colleo por unha man, levao o altar maor e dille: Dios cho pague por haber vido eiquí. Eu son un cura que estou penando, porque morrin sin decir unha misa que me habían encargado pol-as ánemas do Purgatorio. Vouna decir e tí vame a axudar a ela. Dito istoponse a decir a misa, pero cando o que lle axudaba se volvéu de costas o altar pra mudar o libro, viu a igrexa cheiña de xente que non cabía máis. Eranlle as ánemas.

* * *

Un mozo de Remuíño faláballe a unha rapaza do San Amaro. Cando a iba a ver pasaba por xunto a igrexa que lle collía no camiño e o chegar fronte a ela sacaba a gorra e rezaba pol-as ánemas, mais un día os mozos do San Amaro, acordaron saírle o camiño e darlle unha tunda, pra que non volvese por alí a festexar a rapaza. Un día iba a vela, coma tiña por costume tamén rezou. Cando chegou a Peixón, donde estaban os mozos esperando pra arrearlle, apareceron catro guardias que se puxeron o seu lado. Os mozos o velos botaron a correr. Aqueles guardias eranlle as ánemas que o protexían, porque sempre lle rezaba, pero il non as viu nin se deu conta do que sucedera.

* * *

Constantino Baugueses, de ochenta e cinco anos preguntame o seguinte:

¿Vostede non cree nas Xans? Pois preguntelle o tío Felipe o que lle pasou.

¿E que lle pasou?

Pois que tiña un compadre que iba na pro-

cesión e un día díxolle que si quería vela, que se puxese a xixar pol o ferrollo da porta, así o fixo e veu unha Xan, meteu a man pol-o burato do ferrollo, agarrouno pol-a nariz e tivo alí pegado hastra que tocaron a alba.

* * *

Dofía Benita Pereira de setenta e cinco anos de idade contóume ista leenda de mouros.

N-ise penado que hai no medio do río un pouco máis abaixo da primeira ponte, estaba un día unha moura peinando unha rapaza con un peine d'ouro, pasaron por alí unhos segadores i a moura perguntoulles que camiño levaban, como os segadores lle dixeran que iban pra Castilla, a moura díxolles: —Pois eu teño alá unhos parentes e agradecereivos que lle levedes iste regalo. Así o fixeron os segadores, e cando o entregaron o que o colleu tan pronto lle votou a man, estoupou e quedou esnaquizado. Cando volveron pra Galicia, á familia do que morreu déronlle os segadores unha faixa de seda pra un miniño co encargo de que lla entregasen á moura de Arnoya pra que ista lla puxese o seu fillo, e os que a traían regaláronlle unha madeixa de seda moi pequeniña dicíndolle que aquela madeixa non se acababa nunca, e que lle encargase moito á sua muller que cando tecese telas que n-die a vise porque se non acabábase no mesmo momento. Chegaron á Arnoya os segadores i-entregáronlle a faixa á moura; ista colleuna e púxolla á unha cerdeira que estaba chea de cereixas, e n-aquel mesmo momento a cerdeira estoupou.

O segador que traía a madeixa entergoulla á sua muller, encargándolle moito que n-die a vise tecer. A muller púxose á facer baras e máis baras de tela i-a madeixa nunca se acababa, mais un día estando na cucuña tecendo entrou unha veciña viuna e de repente acabouse a madeixa.

* * *

Vamos agora coa «terapéutica».

Cando un miniño dorme de día e de noite

chora sin deixar descansar aos que o rodean, cóllese un zapato do pai e dándolle con il nas plantas dos pes dise nove veces:

Douche con iste zapato
i-este zapatón
pra que durmas de noite
e de día non.

Hai que repetilo doce veces.

* * *

Cando un ten un pé aberto, cóllese un pucheiro de barro completamente novo e n-il ferve a auga con borralla e hótase n-unha barreira nova, ponse o cazolo boca á baixo derriba da barreira e no cu d'iste unha tixeira en cruz, un peine novo e sin estrear e un carto vello dos que teñen unha cruz. Derriba de todo isto ponse o pé. Si sube a auga ao cazolo, entón é que o pé cura e si non sube é que o pé non está aberto.

* * *

Pra curar os toromelos faise unha casifa con carulos, cartós, pauciños ou con outra cousa que arda, e piéntaselle lume e ao arder bérrase, canto máis mellor:

Acudan veciños
que arde a casa dos toromeliños.

* * *

Pra curar o enganido, hai dúas maneiras. Cóllese á un rapaz e átase á un pau d'unha cruz que haxa n-unha encrucillada de camiños e á primeira persoa que pase dásele unha machada i-ésta ten que cortar o atadallo sin falar unha palabra.

Outra maneira de curalo é a seguinte: Cóllese unha bica e unha cabaza de viño e vaise á unhas silveiras donde istas fagan un arco. Debaixo d'elas as dúas persoas que acompañan ao rapaz teñen que comer e beber a bica i-o viño, sin deixar nada e despois debaixo do arco das silvas un colle ao miniño e dillo ao outro:

Toma.
¿E ti que me das?
Douche á Fulano.

Non o quero enfermo.
Tom-o sano pol-a gracia de Dios e da Virxen María.

Faise isto doce veces seguidas.

* * *

Maneira de curar a erisipela: Cóllense nove follas de loureiro e pasando unha cada vez pol-a cara, dise:

Nove follas de loureiro
Ursipela, ursipelón.
Vaite d'eiquí
Vaite á los montes Pirineos
Donde non oias galo cantar
Nin boi nin vaca ornear
E ningunha cousa de chiar
Pol-a gracia de Dios
E da Virgen María

Ou dise tamén o seguinte:

Pedro e Paulo foron á Roma
Con Jesucristo encontraron
Pedro y Paulo ¿ónde venis?
Señor venimos de Roma
¿Qué novedad hai en Roma?
Mal d'impola y orsipela
Pues volver allá
Que con esparto y flor de oliva
Se curará
Por la gracia de Dios
Y la Virgen María

* * *

Os flemóns cúranse facendo n-iles cruces un coitelo de aceiro e pau, ao mesmo tempo que se di o que sigue:

Eu son o flemón
Que beixei do coto pra ribeira
Á comerche os hosos
E á marcharche a carne
Que te hei de cortar
Con coitelo de aceiro e pau
Heite de botar pras ondas de mar
Donde non oias galiña cacarexar
Nin porco urrar

Recollidas por
CASTOR SÁNCHEZ GARCÍA

Os pobos son
grandes pol-a
cultura.

Mercade

Libros

Galegos.

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM

DE MÁIS DURA QU'OS DE PLUMA E LIMPAN MILLOR.
VÉNDENSE EN TODOL-OS ESTABRECIEMENTOS DO RAMO.

ANDRÉS PERILLE --- OURENSE

Sanatorio Quirúrxico de San Lorenzo
Santiago de Galicia

Dos Profesores

D. Fernando Alsina e D. Antonio M. de la Riva

CIRUXANO

XINECÓLOGO

FOTOGRABADO

Si quer qu-os seus fotografados sexan o máis perfecto posibres, convelle envialos aos
Talleres de fotografado ESPASA-CALPE S. A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

A sua biblioteca non será
unha biblioteca galega,
mentras non adquiera as
obras editadas por

NÓS

PUBRICACIÓNS GALEGAS E IMPRENTA
SANTIAGO

